

מבט נכון

מאת אפרת אבן צור (נדפס בהארץ ספרים, 2007)

מה שג'יימי ראה

קרולין קומן. תרגום מאנגלית: יחיעם פדן, הוצאת כתר, הסדרה הצעירה, 92 עמ', 54 שקלים

איור מתוך הספר: רחלי פלאוט

לפי מוסכמה ידועה, ספרי נוער טובים באמת אמורים להיקרא בשקיקה גם על ידי מבוגרים. לא בטוח שזהו הקריטריון ההולם לזיהוי ספר איכותי לנוער, אך אם בכל זאת לשפוט לפיו, מעטים הספרים החדשים לבני העשרה העשויים לעורר עניין והנאה בקרב קוראים מבוגרים. דווקא משום כך כה מפעים להיתקל בספר מצוין בכל קנה מידה, לא "כמעט" ולא "בערך", כמו הספר המתורגם "מה שג'יימי ראה" שיצא לאחרונה, ומה שמפתיע במיוחד הוא שהספר לא מיועד לתיכונים, אלא לבני העשרה הצעירים יותר, ואף מעוצב כספר לקוראים מתחילים.

ב-92 עמודי הספר מתארת הסופרת האמריקאית קרולין קומן את ההתמודדות של הילד ג'יימי, של אמו ושל אחותו הקטנה עם אירוע של אלימות במשפחה ועם התחושות הקשות של פחד ושל חוסר ביטחון שהוא עורר. היא פותחת בתיאור רב עוצמה ונוגע ללב של "מה שג'יימי ראה", ולאורך כל הספר פורשת בכישרון רב את השלכותיו הנפשיות של המקרה ואת השינוי המעשי בחיי המשפחה. קומן מצליחה להציג כל זאת בשפה פיוטית ומורכבת - ובה בעת לכתוב בלשון שילדים ויכול ויאהבו לקרוא. התרגום הזורם של יחיעם פדן, שהוא גם עורך סדרת התרגום לנוער בהוצאת כתר, תורם לשימור האיכויות הנדירות הללו.

ההישג של קומן, שזכתה על הספר בפרס ניוברי האמריקאי לספרות ילדים, לא מסתכם בהיבט הלשוני: ההתמקדות בתופעה חברתית מזמנת לכותבים לנוער לא מעט מלכודות, ובראשן אורבת סכנת הדידקטיות. ואולם קומן מדלגת בקלילות מעל המשוכה הזאת ולא נופלת לפח המוסרנות המלאכותית. היא אף לא מסתפקת באלימות במשפחה, ומשרטטת בספר משפחה חד-הורית; כך היא משכילה לגעת בנושא חברתי נוסף ולעסוק בו בדרך עקיפה ומתוחכמת, מבלי לשים אותו במוקד.

גם אופן ההתמודדות של קומן עם ההבט הנפשי של הסיפור, שעומד למעשה במרכזו, הוא מופת לכתיבה רגישה על התרחשות נפשית, לסופרי ילדים ומבוגרים כאחד. במרכז "מה שג'יימי ראה" עומדת תחושת האימה של ג'יימי בעקבות האירוע האלים שנחשף לפניו, והשפעת הפחד שלו ושל אמו על חייהם ועל היחסים ביניהם. קומן משכילה לשלב בספר תובנות פסיכולוגיות החפות מפשטנות פסיכולוגיסטית, ושזורת בספר תיאורים יפים ומורכבים של מצבים רגשיים שיש בהם מקום להרבה בלבול. כך, למשל, היא מתארת את תחושותיו של ג'יימי כשאמו נקלעת לרגע למשבר ומתקשה להקשיב לו: "לא היתה לו שום אפשרות להגיד את כל זה, לא היתה שום דלת שיכול להיכנס בעדה, ולכן המלים והצורך לבטא אותן נשארו סתם כך בתוכו, יחד עם הנקניקיות והמשקה הקל והברד שאכל".

מרשים במיוחד האופן שבו מביאה קומן תיאורים של התנהגות אלימה של ג'יימי עצמו. יש בספר כמה רגעים כאלה, והם מוצגים כולם מנקודת מבט שאינה חיצונית או שיפוטית, ולא מלווים בהיסטריה שכתובה מימנת פחות היתה עלולה לייצר. ההתפרצויות האלימות של ג'יימי לא הופכות למרכז ההתרחשות, אלא נותרות כסימפטום למצב מלחיץ וקשה. עם זאת, הן לא מוצגות באופן מפורש כתופעת לוואי של העובדה שג'יימי ראה את מה שראה, ועל הקוראים מוטל לקשור את ההסברים הללו - או אחרים - בכוחות עצמם. השרטוט המרומז הזה של מהלכים נפשיים תורם לטקסט עידון ומוסיף לחוויית הקריאה בו.

כל המעלות הללו לא פוגמות במידת הנגישות של "מה שג'יימי ראה" לפני קהל היעד הרשמי שלו - ילדים מעל גיל עשר. כמו בספרים אחרים מסוג זה, הגופן קריא וגדול יחסית והפרקים לא ארוכים; הספר נטול הסתבכויות עלילתיות של זמן, מקום או ריבוי דמויות, והוא מלווה באיורים עדינים ויפים של רחלי פלאוט.

גם הנושא הקשה וההתמקדות בתחושת הפחד לא יהפכו את הסיפור למעמסה רגשית כבדה על הקוראים הצעירים, מפני שהוא עוסק למעשה בשיקום והתחזקות. כך אפשר למצוא בספר גם דמויות תומכות, ואפילו כלים להתמודדות - כמו העיסוק של ג'יימי בתרגול להטוטים מתוך ספר הקסמים המיוחד שלו בעודו טרוד הקסמים של ג'יימי לא רק עוזרים לו להיאבק באיומים שהוא חש בסביבתו, אלא גם מציגים דוגמה נוספת ליכולת של קומן לשבץ תובנות פסיכולוגיות מועילות במלאכת מחשבת ספרותית.